

Crna Gora
Ministarstvo održivog razvoja i turizma

Finalni izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije upravljanja hemikalijama 2015-2018. godina

Podgorica, jul 2019.

Spisak skraćenica.....	3
I Uvodni rezime	4
1.1. Informacija o stepenu realizacije aktivnosti	4
II Informacija o statusu indikatora uspjeha.....	5
III Tabela za izvještavanje	17
III Nalazi ex post evaluacije	36
IV Osvrt na planirana i utrošena sredstva.....	36
V Preporuke za naredni ciklus planiranja politika	37

Spisak skraćenica

AZPŽS - Agencija za zaštitu prirode i životne sredine;
BDE – Bromodifenil etri;
BPR - Regulativa EU br: 528/2012 o biocidnim proizvodima;
CETI – D.O.O. Centar za ekotoksikološka ispitivanja;
CLP - Regulativa EU br 1272/2008 o klasifikaciji, označavanju i pakovanju supstanci i smješa;
CPX - Vježba komandnog mjesta (Command Post Exercise);
ECHA – Evropska Agencija za hemikalije;
EU – Evropska unija;
EK - Evropska komisija;
HBOD – Heksabromociklododekan;
IUCLID – Internacionalna uniformna baza podataka o hemijskim informacijama (International Uniform Chemical Information Database);
IJZ - Institut za javno zdravlje;
IPA - Instrument za pretpristupnu pomoć;
ME - Ministarstvo ekonomije;
MORT - Ministarstvo održivog razvoja i turizma;
MUP - Ministarstvo unutrašnjih poslova;
MRSS - Ministarstvo rada i socijalnog staranja;
NIP- Nacionalni plan implementacije Stokholmske konvencije;
PCB – Polihlorovani bifenili;
PIC- Postupak davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja;
PFOS - Perfluorooktan sulfonati;
PFOFS - Soli perfluorooktanske kiseline;
POPs – Dugotrajne organske zagađujuće supstance;
RAPEX - Brza razmjena informacija o opasnim proizvodima;
REACH – Regulativa EU br. 1907/2006 o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju hemikalija;
SZB – Sredstva za zaštitu bilja;
TAIEX - Kancelarija za tehničku pomoć i razmjenu informacija;
TTE – Štabna vježba (Table Top Exercise);
UIP - Uprava za inspekcijske poslove;
UNDP- Program Ujedinjenih nacija za razvoj;
UNEP - Program Ujedinjenih nacija za zaštitu životne sredine;
UBHVFP - Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;
ZHMS – Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju.

I Uvodni rezime

1.1. Informacija o stepenu realizacije aktivnosti

Uspostavljanje sistema upravljanja hemikalijama u skladu sa principima preuzetim iz EU pratilo je donošenje Strategije upravljanja hemikalijama za period 2015-2018. Najveći broj mjera predloženih navedenom Strategijom je realizovan, ali još uvijek ostaje da se dovrši realizacija određenih mjera, naročito onih za koje je predviđeno kontinuirano sprovođenje sa kojim treba nastaviti i u narednom periodu.

Finalni Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije upravljanja hemikalijama 2015-2018. godina (u daljem tekstu: Izvještaj) ima za cilj da da pregled o realizovanim aktivnostima za 2018. godinu, kao i da da kratak osvrt na cjelokupni stepen realizacije za vremenski period 2015-2018, a sve u cilju dobrog planiranja i definisanja preporuka za budući period.

U izradi Izvještaja, pored Ministarstva održivog razvoja i turizma učestvovali su i:

- Ministarstvo unutrašnjih poslova;
- Ministarstvo rada i socijalnog staranja;
- Ministarstvo ekonomije;
- Agencija za zaštitu prirode i životne sredine;
- Uprava za inspekcijske poslove;
- Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;
- Institut za javno zdravlje.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma pripremilo je Izvještaj o sprovođenju Strategije upravljanja hemikalijama 2015-2018. godina, **za 2015 godinu**, kada je utvrđeno da je, od predloženih 30 mjera (za 2015. godinu) realizovano 12 mjera, djelimično je realizovano 9 mjera, dok nije realizovano 9 mjera. Izvještajem **iz 2016. godine** utvrđeno je, da je od 37 mjera planiranih Strategijom, realizovano 26, djelimično je realizovano 5 mjera, dok nije realizovano 6, dok je za **2017. godinu** od 37 mjera planiranih Strategijom, realizovana 31, djelimično su realizovane 4 mjere, dok nijesu realizovane 2 mjere. Na grafikonu 1 dat je prikaz realizacije mjera za period 2015-2018. godine.

Realizacija je naročito ostvarena u pogledu donošenja relevantnih propisa, uključujući podzakonske akte, i njihovog sprovođenja, s tim da je potrebno dalje usaglašavanje sa propisima EU s obzirom na prilagođavanje tehničkom progresu.

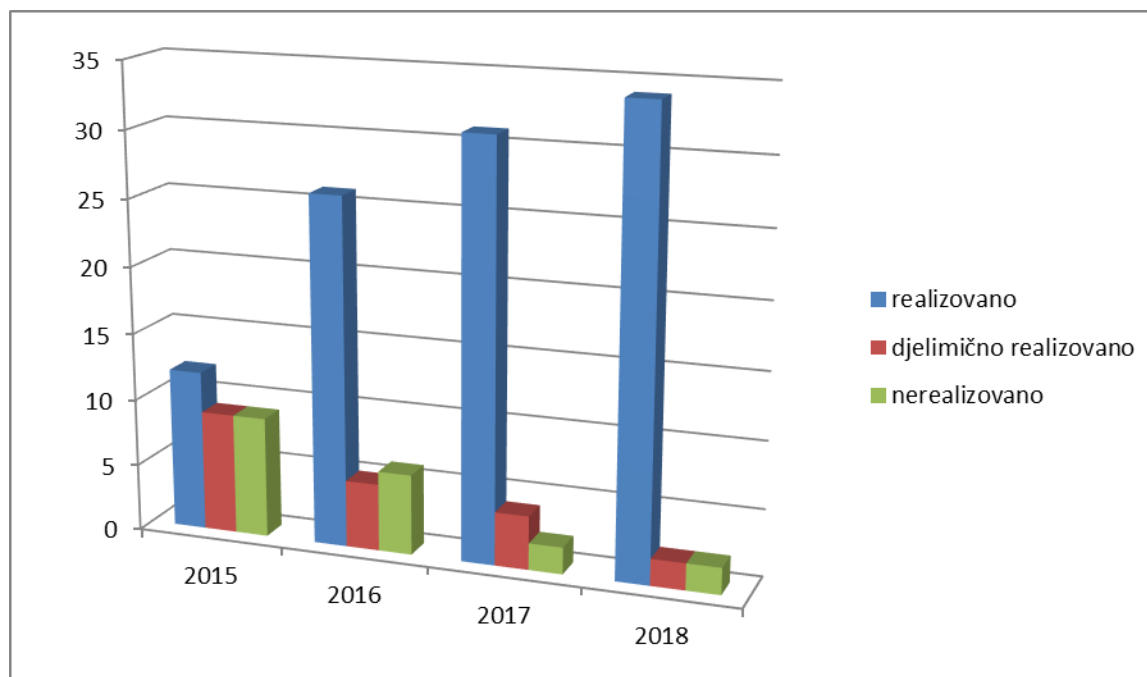
Djelimična realizacija se odnosi na mjere u pogledu jačanja administrativnih kapaciteta i stručne osposobljenosti kadrova, gdje su pojedine obuke sprovedene, ali dalje zapošljavanje novih službenika i njihovo obučavanje ostaje da se sprovede u narednom periodu. Neophodno je dalje raditi na obezbjeđivanju kadrova za vršenje poslova evaluacije i ocjene tehničkih dosijea za hemikalije i biocidne proizvode.

Tokom 2018. godine uspostavljen je nacionalni helpdesk za upravljanje hemikalijama na čijem razvoju treba raditi u narednom periodu, ali i samo njegovo uspostavljanje predstavlja realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana 2015-2018. Pored toga, treba naglasiti da je u toku

definisanje potrebnih aktivnosti na uspostavljanju Centra za kontrolu trovanja, u okviru Kliničkog centra Crne Gore.

U toku finalne analize (2018. godine) utvrđeno je da su, od predloženih 37 mjera, realizovane 33, djelimično su realizovane 2 mjere, dok nijesu realizovane 2 mjere.

Grafikon 1: Prikaz realizacije mjera za period 2015-2018

Kroz tri projekta koja su se realizovala za vrijeme realizacije Strategije upravljanja hemikalijama 2015-2018. godina, utrošeno je ukupno **1,188,000 USD** u dijelu bezbjednog upravljanja hemikalijama, čime se potvrđuje značaj međunarodne saradnje i neophodnost realizacije projekata koji se finansiraju iz donatorskih sredstava („Sveobuhvatno ekološki prihvatljivo upravljanje PCB otpadom u Crnoj Gori“ - 769,000 USD, „Pripreme za ratifikovanje i implementaciju Minamata Konvencije o živi-inicijalna procjena za Crnu Goru“ - 230,000 USD, „Revizija Nacionalnog plana implementacije Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim supstancama“ - 189.000 eura).

II Informacija o statusu indikatora uspjeha

Donošenje Strategije upravljanja hemikalijama 2015-2018. godina, imalo je za cilj izgradnju sistema bezbjednog upravljanja hemikalijama u Crnoj Gori. Sistem bezbjednog upravljanja hemikalijama obezbjeđuje visok nivo zaštite zdravlja ljudi i životne sredine, kao i poboljšanje slobodnog prometa sa zemljama EU i drugim zemljama uz podsticanje konkurentnosti crnogorske privrede kroz uvođenje bezbjednijih hemikalija i tehnoloških procesa.

Navedeni cilj je uspješno postignut kroz ostvarivanje sljedećih operativnih ciljeva sa pratećim indikatorima uspjeha i realizovanim aktivnostima.

Operativni cilj 1. Unapređenje regulatornog okvira u oblasti upravljanja hemikalijama kroz dalju harmonizaciju sa propisima EU i jačanje administrativnih kapaciteta za efikasno vršenje nadležnosti u oblasti hemikalija

Stepen harmonizacije značajno je povećan, i to na 80% u odnosu na polazni stepen harmonizacije (20%), imajući u vidu relativno česte izmjene EU propisa u ovoj oblasti radi prilagođavanja tehničkom progresu i/ili usaglašavanja sa zahtjevima međunarodnih sporazuma. Postignuto unapređenje zakonodavnog okvira doprinosi i ispunjavanju uslova za pristupanje EU, ali i uspostavljanju ambijenta za adekvatnu implementaciju i nadzor.

Strategijom upravljanja hemikalijama 2015-2018, u cilju dalje harmonizacije sa propisima EU, definisano je 11 mjera i sve su realizovane. Na osnovu Zakona o hemikalijama ("Sl. list CG", br. 51/17), tokom 2018. donešeni su sljedeći pravilnici:

- 1) Pravilnik o listi klasifikovanih supstanci ("Sl. list CG", br. 11/18);
- 2) Pravilnik o bližem sadržaju dosijea i registra hemikalija ("Sl. list CG", br. 12/18);
- 3) Pravilnik o listi supstanci koje se ne upisuju u registar hemikalija i ne podliježu stručnoj procjeni ("Sl. list CG", br. 14/18);
- 4) Pravilnik o svojstvima supstance za koju može da se upotrijebi alternativni hemijski naziv ("Sl. list CG", br. 23/18);
- 5) Pravilnik o metodama ispitivanja biorazgradljivosti površinski aktivne supstance, načinu obilježavanja i sastavu detergenta ("Sl. list CG", br. 71/18);
- 6) Pravilnik o utvrđivanju liste površinski aktivnih supstanci koje se mogu upotrebljavati u detergentima ("Sl. list CG", br. 71/18);
- 7) Pravilnik o načinu vođenja evidencije o hemikalijama i izdatim dozvolama za obavljanje slobodnog prometa opasnih hemikalija ("Sl. list CG", br. 36/18);
- 8) Pravilnik o načinu izrade i sadržaju izvještaja o bezbjednosti hemikalije ("Sl. list CG", br. 37/18);
- 9) Pravilnik o bližim uslovima za skladištenje i mjerama za bezbjedno čuvanje, odnosno upotrebu opasnih hemikalija ("Sl. list CG", br. 61/18);
- 10) Pravilnik o načinu prodaje hemikalije ("Sl. list CG", br. 78/18);
- 11) Pravilnik o bližem sadržaju zahtjeva i sertifikata dobre laboratorijske prakse ("Sl. list CG", br. 78/18);
- 12) Pravilnik o smjernicama i uslovima dobre laboratorijske prakse za ispitivanje hemikalija ("Sl. list CG", br. 85/18).

Na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima („Sl. list CG“, br: 54/16) u 2018. donešen je Pravilnik o sadržaju tehničkog dosijea i osnovnim podacima o biocidu ("Sl. list CG", br. 5/17, 19/18), kojim je uvoznici olakšano stavljanje u promet biocidnih proizvoda.

Takođe, u oktobru 2018. je usvojena Uredba o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu ("Sl. list CG", br. 70/18).

Skupština Crne Gore je 1. marta 2019. godine donijela Zakon o potvrđivanju Minamatske konvencije o živi, koji ima za cilj rješavanje problema zagađivanja živom na globalnom nivou.

Stepen harmonizacije povećan je transponovanjem amandmana na relevantne EU propise, koji se ne odnose samo na hemikalije i biocidne proizvode, već i na sredstva za zaštitu bilja, bezbjednost hrane, zaštitu na radu i prevoz opasnih materija. S tim u vezi, u 2018, Uprava za

bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove donijela je set podzakonskih akata na osnovu Zakona o sredstvima za zaštitu bilja, i to:

- 1) Program fitosanitarnih mjera za 2018. godinu („Sl. list CG“, br. 10/18);
- 2) Program monitoringa post-registracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja za 2018. godinu („Sl. list CG“, br. 12/18);
- 3) Lista aktivnih supstanci dozvoljenih za upotrebu u sredstvima za zaštitu bilja za 2018. godinu („Sl. list CG“, br. 12/18);
- 4) Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2018. godinu („Sl. list CG“, br. 12/18);
- 5) Program integralne zaštite vinove loze br. 320-298/18-5 od 28.03.2018. godine;
- 6) Program monitoringa uticaja upotrebe pesticida na životnu sredinu za 2018. godinu („Sl. list CG“, br. 70/2018);
- 7) Uputstvo o upravljanju otpadom od sredstava za zaštitu bilja br. 320-148/18-1 od 06.02.2018. godine;

Takođe, donešen je i Izvještaj o sprovođenju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za 2017. godinu.

Zakonom o bezbjednosti hrane („Sl. list CG“, br. 57/15) i odgovarajućim podzakonskim aktima, propisani su uslovi za bezbjednost hrane i hrane za životinje, obaveze i odgovornosti subjekata u poslovanju hranom i hranom za životinje, uključujući i tradicionalne proizvode, sa ciljem zaštite života i zdravlja ljudi, životne sredine, potrošača i efikasnog funkcionisanja tržišta. Tokom 2018. donešena su sljedeća podzakonska akta koja obezbjeđuju visok nivo zaštite zdravlja ljudi i efikasno preduzimanje mjera radi sprječavanja posljedica koje mogu biti izazvane hranom ili hranom za životinje.

- 1) Uredba o zahtjevima higijene za objekte i prostorije u kojima se proizvode male količine primarnih proizvoda za ishranu ljudi („Sl. list CG“, br. 59/16, 6/18);
- 2) Uredba o informisanju potrošača o hrani („Sl. list CG“, br. 22/18);
- 3) Uredba o supstancama koje se mogu dodavati hrani za posebne prehrambene potrebe („Sl. list CG“, br. 80/16, 37/18);
- 4) Uredba o maksimalno dozvoljenim količinama nepoželjnih supstanci u hrani za životinje („Sl. list CG“, br. 31/17, 40/18);
- 5) Uredba o dodacima hrani za životinje i premiksima koji se mogu stavljati na tržište („Sl. list CG“, br. 7/18, 46/18);
- 6) Uredba o posebnim zahtjevima higijene za proizvode životinjskog porijekla („Sl. list CG“, br. 32/16, 80/16, 57/17, 49/18);
- 7) Uredba o novoj hrani koja se može koristiti i stavljati na tržište („Sl. list CG“, br. 49/18);
- 8) Uredba o prehrambenim aromama koje se mogu koristiti u i na hrani („Sl. list CG“, br. 54/18);
- 9) Uredba o aditivima koji se mogu koristiti u hrani („Sl. list CG“, br. 19/16, 80/16, 39/18);
- 10) Uredba o tretiranju hrane jonizujućim zračenjem („Sl. list CG“, br. 73/18);
- 11) Uredba o mikrobiološkim kriterijumima za bezbjednost hrane („Sl. list CG“, br. 26/16, 31/18).

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je, u 2018. godini, donijelo Pravilnik o izmjeni Pravilnika o mjerama zaštite i zdravlja na radu od rizika izloženosti hemijskim materijama ("Sl list CG", br 40/18), koji je usklađen sa relevantnim direktivama EU za ovu oblast.

Ministarsvo unutrašnjih poslova je tokom 2018. godine donijelo Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu opasnih materija („Sl. list CG“, br. 13/18) kojim je dodatno uređen prevoz opasnih materija u drumskom, željezničkom, pomorskom i vazdušnom saobraćaju.

U cilju jačanja administrativnih kapaciteta za upravljanje hemikalijama Strategijom upravljanja hemikalijama 2015-2018. bilo je definisano 6 mjera koje su realizovane¹. Vezano za zapošljavanje novih službenika, u septembru 2018. godine zaposlen je jedan ekološki inspektor, po struci hemijski tehnolog, sa sjedištem u Mojkovcu i 2017. godini jedan ekološki inspektor sa sjedištem u Podgorici. Navedena zapošljenja su od velikog značaja u dijelu adekvatne kontrole i unapređenja rada ekološke inspekcije. Takođe, neophodni su dalji naponi u pogledu jačanja administrativnih kapaciteta, kako u pogledu brojnosti osoblja, tako i u pogledu potrebnih stručnih znanja za sprovođenje pravne tekovine na ovom polju.

Tokom perioda važenja Strategije, 2015-2018. održan je veliki broj obuka, koji varira po godinama, i značajno su doprinijele nadogradnji postojećih kapaciteta, u pogledu specifičnih znanja potrebnih za efikasno obavljanje poslova u oblasti hemikalija i biocidnih proizvoda. Kada se radi o poslovima koji zahtijevaju specifična stručna znanja u oblasti toksikologije, ekotoksikologije i drugih oblasti povezanih sa procjenom rizika od hemikalija i biocidnih proizvoda, dalja nadogradnja potrebnih kapaciteta se mora ostvariti kroz saradnju sa naučnim i istraživačkim institucijama uz dodatne obuke eksternih stručnjaka u oblasti regulatorne procjene rizika.

U pretpristupnom periodu koristi se tehnička pomoć koja je na raspolaganju zemljama kandidatima za članstvo u EU i obučava se administrativno osoblje i eksterni stručnjaci za obavljanje poslova u oblasti upravljanja hemikalijama, u punom obimu kakav će biti neophodan kada Crna Gora postane članica EU i dođe do pune primjene EU propisa u ovoj oblasti. S tim u vezi, dio potrebnih aktivnosti u pogledu jačanja kapaciteta za upravljanje hemikalijama je u prethodnom periodu ostvaren kroz IPA projekat: „Pripremne mjere za upravljanje hemikalijama za zemlje kandidate i potencijalne kandidate“ koji realizuje Evropska agencija za hemikalije (ECHA). Tokom 2018. organizovane su sljedeće obuke:

- 1) Online obuka o toksikologiji za predstavnike CETI-a i IJZ;
- 2) Studijska posjeta Institutu za zdravlje i zaštitu na radu u Njemačkoj, vezano za implementaciju regulativa REACH i CLP za predstavnike UIP i AZPŽS;
- 3) Radionica i sastanak u ECHA na temu ocjenjivanja supstanci i upravljanja rizikom od hemikalija, kao i učešće na Hemijskom forumu, za predstavnike MORT-a;
- 4) U septembru 2018. godine, ECHA je prihvatila zahtjev Crne Gore, da učestvuje na sastancima HelpNeta, kao posmatrač; predstavnik AZPŽS učestvovao je na sastanku 2. oktobra 2018;
- 5) Obuka za IT alate i učešće na Biocides Day Konferenciji, u ECHA, za predstavnike MORT-a i AZPŽS;

¹ Sa izutetkom zapošljavanja službenika u MORT i AZPŽS

- 6) II Konferencija o nadzoru nad regulativama REACH, CLP i BPR i učešće na sastanku FORUMA, za predstavnike UIP.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma je u 2018, putem TAIEX instrumenta (Kancelarije za tehničku pomoć i razmjenu informacija) dobilo pomoć, u vidu ekspertske misije, „Usaglašenost crnogorskog zakonodavstva o biocidnim proizvodima sa zakonodavstvom EU“.

U Tabeli 1. dat je spisak obuka koje su realizovane tokom 2018, u cilju jačanja administrativnih i stručnih sposobnosti kadrova za vršenje poslova za sredstva za zaštitu bilja.

Tabela 1. Pregled obuka u 2018. godini

Tema	Učesnici
Pravilna upotreba pesticida – zaštita pčela, Berane	Držaoci pčela, apotekari, voćari i predstavnici njihovih udruženja
Pravilna upotreba pesticida – zaštita pčela, Bijelo Polje	Držaoci pčela, apotekari, voćari i predstavnici njihovih udruženja
Održana je dvodnevna ekspertska misija organizovana u okviru EFSA pretpripravnog programa 2017-2019. Glavni cilj misije je podrška u postupku prikupljanja podataka i izvještavanja.	UBHVFP, CETI i Agencija za hranu i veterinu Republike Makedonije
Rezidue pesticida, sa ciljem savjetovanja osoblja laboratorija u Crnoj Gori o pravnom okviru za uzorkovanje i laboratorijske analize u području ostataka pesticida.	UBHVFP, laboratorije
UBHVFP uz podršku TAIEX-a organizovala je radionicu, sa ciljem pružanja podrške inspekcijskim službama, laboratorijama, distributerima i korisnicima sredstava za zaštitu bilja u svrhu dalje implementacije usvojenih fitosanitarnih standarda u oblasti sredstava za zaštitu bilja za sprječavanje prometa i upotrebe falsifikovanih pesticida.	UBHVFP, laboratorije, inspekcijske službe, distributeri i korisnici sredstava za zaštitu bilja.

Operativni cilj 2. Unapređenje implementacije postojećih propisa iz oblasti upravljanja hemikalijama

Osam (8) mjera je definisano Strategijom upravljanja hemikalijama 2015-2018. godina, u funkciji unapređenja implementacije propisa kojima su bliže uređene hemikalije i biocidni proizvodi.

Registar hemikalija vodi AZPŽS u formi baze podataka. Supstance pojedinačno, u smješama ili u proizvodu koje se proizvode ili stavljaju na tržište u ukupnim količinama preko 1t godišnje (u kalendarskoj godini) upisuju se u registar. U 2017. godini upisano je 49 preduzeća. Registar hemikalija koji vodi AZPŽS u formi baze podataka, nije u formi koja se zahtijeva EU propisima s obzirom da podaci koji se unose u bazu podataka nijesu podržani softverskim rješenjem IUCLID 6 koji je razvijen u cilju prikupljanja i čuvanja podataka o supstancama u EU.

U skladu sa Zakonom o hemikalijama, AZPŽS svake godine priprema Godišnji izvještaj o količinama hemikalija koje su uvezene, izvezene i stavljene u promet radi praćenja njihovog uticaja na zdravlje ljudi i životnu sredinu, a u cilju zaštite zdravlja ljudi i životne sredine od štetnog uticaja hemikalija. Navedeni izvještaj je sastavni dio Informacije o stanju životne sredine.

Kako bi se nesmetano odvijalo stavljanje u promet hemikalija i biocidnih proizvoda, ukoliko su propisani uslovi ispunjeni, AZPŽS je sprovodila propisane upravne postupke, uključujući izdavanje dozvola za obavljanje slobodnog prometa hemikalija, sprovođenje PIC procedure, upis hemikalija u Registar hemikalija, upis biocida u privremenu listu, odnosno izdavanje dozvola za stavljanje biocida u promet i upotrebu i dr.

U maju 2018. godine, s ciljem davanja informacija i stručnih smjernica, osnovana je Služba za pružanje stručne pomoći (u daljem tekstu: helpdesk), zainteresovanim stranama koje stavljaju hemikalije i biocidne proizvode u promet i upotrebu na tržište Crne Gore i tržište Evropske Unije. Zainteresovane strane mogu postaviti pitanja na e-mail adresu: helpdesk@epa.org.me.

Takođe, u maju 2018. formiran je i Savjet za zaštitu životinja radi praćenja razvoja naučnih i stručnih saznanja na području zaštite životinja i predlaganja načina poboljšanja zaštite životinja u Crnoj Gori, davanja stručnih mišljenja po pitanjima etike i zaštite životinja u postupcima upotrebe životinja za eksperimentalne svrhe.

Tokom implementacije Strategije upravljanja hemikalijama došlo je do uspostavljanja efikasnog sistema inspekcije i sprovođenja (uključujući kazne) svih relevantnih propisa u oblasti upravljanja hemikalijama, što se jasno može uočiti uvidom u broj inspekcijskih nadzora, koji je značajno povećan.

Ekološka inspekcija je većini pravnih lica nalogala odnosno ukazivala da su obavezni da se pridržavaju odredbi člana 16 stav 2 Zakona o hemikalijama, tj. da su otpad od hemikalija, odnosno ostatke od hemikalija i korišćenu ambalažu, dužni skladištiti i bezbjedno odlagati u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom.

Sanitarni inspektori su vršili preglede sredstava za održavanje čistoće u domaćinstvu i prilikom pregleda nijesu utvrđene nepravilnosti. Takođe, vršeni su inspekcijski pregledi na tržištu boja i lakova koji sadrže isparljiva organska jedinjenja (VOC) u cilju kontrole

označavanja ovih jedinjenja na originalnim pojedinačnim pakovanjima proizvoda sa maksimalno dozvoljenim vrijednostima VOC u proizvodima. Sanitarni inspektori vrše i proaktivni i reaktivni nadzor nad bezbjednošću igračaka. Ovaj vid nadzora značajno doprinosi podizanju svijesti o rizicima od hemikalija i potrebi adekvatnog upravljanja hemikalijama. Radi zaštite zdravlja ljudi i životne sredine, veoma je važno podići svijest o mogućem štetnom uticaju hemikalija na zdravlje ljudi i životnu sredinu. S tim u vezi, jako je bitno da privredna društva poštuju zakonima propisane odredbe. Na primjer, hemijski proizvodi, kao što su boje, lijepak ili detergentsi na etiketi moraju imati oznake koje ukazuju na opasnosti od konkretne hemikalije, kao i sa time povezanim mjerama predostrožnosti. Uloga inspekcije je više nego važna u sprovođenju politike životne sredine, jer oni utiču kako na razvijanje ekološke svijesti i kulture privrednih društava, tako i na podizanje kulture cjelokupnog društva u Crnoj Gori.

Operativni cilj 3. Poboljšanje dostupnosti informacija o hemikalijama i podizanje javne svijesti

U cilju poboljšanja dostupnosti informacija o hemikalijama i podizanja javne svijesti devet (9) mjera je definisano Strategijom upravljanja hemikalijama 2015-2018. godina i sve su realizovane.

Kako je jedna od mjera koja se nalazi u funkciji ostvarivanja zacrtanog cilja, bila unapređenje sistema zaštite ljudskog zdravlja od štetnih efekata hemikalija u predmetima opšte upotrebe, kroz uspostavljanje sistema za brzu razmjenu informacija o opasnim proizvodima, u Crnoj Gori je uspostavljen Sistem brze razmjene informacija o proizvodima koji predstavljaju rizik (RAPEX sistem). Takođe, izvršeno je unapređenje navedenog sistema. U funkciji je Centralni informacioni sistem www.potrošać.me čija je jedna od komponenti i RAPEX kompatibilan sa EU RAPEX sistemom, što olakšava uključivanje Crne Gore u RAPEX sistem kada se steknu uslovi, tj. kada Crna Gora postane članica EU.

Kontakt tačka sistema brze razmjene informacija o opasnim proizvodima je Uprava za inspeksijske poslove preko tržišne inspekcije. Pored tržišne inspekcije, u ovaj sistem je uključeno još sedam inspekcija UIP: zdravstveno sanitarna, inspekcija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, metrološka inspekcija, inspekcija rada. Uključene su i inspekcije MSP (inspekcija za drumski saobraćaj, inspekcija za željeznički saobraćaj i inspekcija za sigurnost plovidbe), MUP (Direkcija za inspeksijski nadzor – inspekcija za eksplozivne materije, zapaljive materije, tečnosti i gasove), kao i inspekcije UBHVFP – veterinarska i fitosanitarna inspekcija. Dio ovog sistema je i Uprava carina.

U skladu sa Zakonom o opštoj bezbjednosti proizvoda, rad sistema je bliže uređen Uredbom o načinu rada sistema brze razmjene informacija o proizvodima koji predstavljaju rizik („Sl. list CG“, br. 57/15). Preko sistema se kontinuirano vrši razmjena podataka o opasnim proizvodima među organima koji vrše nadzor proizvoda na tržište i Uprave carina. Kontakt tačka razmjenjuje sve relevantne informacije sa UC, vodi registar pronađenih opasnih proizvoda, blagovremeno informiše javnost o opasnim proizvodima preko internet stranice www.potrošać.me i priprema godišnji Izvještaj o radu sistema, koji UIP podnosi Vladi Crne Gore na usvajanje.

Dalje, kroz IPA projekat Pripremne mjere za upravljanje hemikalijama za zemlje kandidate i potencijalne kandidate koji realizuje Evropska agencija za hemikalije (ECHA) izrađeni su informativni flajeri:

- 1) Smjernice i instrumenti za dalje korisnike;
- 2) Informacije o hemikalijama; i
- 3) Bezbjednosni listovi i scenariji izloženosti.

U cilju dostupnosti javnosti i svim zainteresovanim stranama, navedeni flajeri postavljeni su na web stranicu MORiT-a i AZPŽS

http://www.mrt.gov.me/organizacija/zivotna_sredina/184212/Informacije-o-hemikalijama.html i <https://epa.org.me/publikacije>.

U cilju podizanja svijesti o opasnostima po zdravlje ljudi, opasnostima po zdravlje zaposlenih na poslovima proizvodnje i upotrebe, opasnostima po nećiljne organizme, te opasnostima po životnu sredinu od sredstava za zaštitu bilja, UBHVFP je tokom 2018. realizovala sljedeće:

- 1) Promovisan Program integralne zaštite vinove loze
<http://www.ubh.gov.me/vijesti/182036/Program-integralne-zastite-vinove-loze.html>;
- 2) OBAVJEŠTENJE: Tretiranje palmi - Bar;
- 3) Objava informacija o primjeni sredstava za zaštitu bilja;
- 4) OBAVJEŠTENJE: Tretiranje palmi – Tivat;
- 5) OBAVJEŠTENJE za uvoznike i distributere sredstava za zaštitu bilja;
- 6) OBAVJEŠTENJE za distributere registrovane za obavljanje djelatnosti promet sredstava za zastitu bilja.html;
- 7) OBAVJEŠTENJE za uvoznike i distributere sredstava za zastitu bilja.html;
- 8) OBAVJEŠTENJE Uputstvo o upravljanju otpadom od sredstava za zastitu bilja.html;
- 9) Poziv-korisnicima-sredstava-za-zastitu-bilja-da-se-prijave-za-obuku-do-kraja-marta.html;

Takođe, realizovane su aktivnosti u skladu sa Nacionalnim planom za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja:

- 1) Obuka za prijavljene sa teritorije gradske opštine Golubovci:
<http://www.ubh.gov.me/vijesti/184330/Izvjestaj-U-Golubovcima-odrzana-obuka-korisnika-sredstava-za-zastitu-bilja.html>
- 2) Obuka za prijavljene sa teritorije opštine Danilovgrad:
<http://www.ubh.gov.me/vijesti/185894/Izvjestaj-U-Danilovgradu-odrzana-obuka-korisnika-sredstava-za-zastitu-bilja.html>
- 3) Obuka za prijavljene sa teritorije opštine Cetinje:
<http://www.ubh.gov.me/vijesti/187599/Izvjestaj-Na-Cetinju-odrzana-obuka-korisnika-sredstava-za-zastitu-bilja.html>
- 4) Obuka za prijavljene sa teritorije opštine Herceg Novi:
<http://www.ubh.gov.me/vijesti/190616/Izvjestaj-U-Herceg-Novom-odrzana-obuka-korisnika-sredstava-za-zastitu-bilja.html>

- 5) Obuka za prijavljene sa teritorije opštine Berane:
<http://www.ubh.gov.me/vijesti/190851/Izvjestaj-Odrzana-obuka-prijavljenih-korisnika-sredstava-za-zastitu-bilja-u-Beranama.html>
- 6) Obuka za prijavljene sa teritorije opštine Podgorica:
<http://www.ubh.gov.me/vijesti/192919/Izvjestaj-Odrzana-obuka-prijavljenih-korisnika-sredstava-za-zastitu-bilja-u-Podgorici.html>
- 7) Obuka za prijavljene sa teritorije opštine Bar i Ulcinj:
<http://www.ubh.gov.me/vijesti/193384/OBAVJESTENJE-Obuka-prijavljenih-korisnika-sredstava-za-zastitu-bilja-Bar.html>
- 8) Obuka za prijavljene sa teritorije opštine Tuzi:
<http://www.ubh.gov.me/vijesti/195062/Izvjestaj-Odrzana-obuka-prijavljenih-korisnika-sredstava-za-zastitu-bilja-Tuzi.html>

Institut za javno zdravlje Crne Gore je, tokom 2018. godine, nastavio da sprovodi edukativne aktivnosti i podizanje svijesti opšte javnosti o zdravstvenim opasnostima hemikalija i biocidnih proizvoda na više načina:

- 1) u sklopu svakodnevnog posla i saradnje sa različitim institucijama, poslovnim partnerima i fizičkim licima;
- 2) putem organizovanih edukativnih aktivnosti;
- 3) sredstvima javne komunikacije.

Eksperti Instituta za javno zdravlje su učestvovali u „Programu specijalističkog kursa za lica koja koriste sredstva za zaštitu bilja“ koji je realizovala UBHVFP. Edukacije su obavljene u sjevernom, centralnom i južnom regionu. Institut ima ugovore sa predškolskim ustanovama (ukupno 21) u opštinama u Crnoj Gori. U toku 2018. godine posjećena je 21 vaspitna jedinica, prilikom kojih se pored provjeravanja poštovanja procedura, vršilo i podizanje svijesti zaposlenih, a posebna pažnja se posvećivala procedurama koje su se ticale pravilnog i adekvatnog upravljanja hemikalijama. Institut je realizovao aktivnost „WASH“ (water, sanitation and hygiene) u 100 osnovnih škola u Crnoj Gori. Osim sanitarno-higijenskih zahtjeva, kroz popunjavanje upitnika, stekla su se znanja o uticaju različitih hemikalija na zdravlje djece (materijali u inventaru, sredstva za čišćenje, ventilacija...).

Obilazak i pregled sanitarno-higijenskog stanja je regulisan obligatornim odnosima sa drugim pravnim licima, mahom subjektima u poslovanju hranom. U sklopu postojećih ugovora predviđen je obilazak i pregled sanitarno – higijenskog stanja i procedura u objektima /radionicama/pogonima. Pri ovakvim obilascima naročita pažnja posvećivala se upotrebi hemikalija u radnom okruženju, naročito u prostorima gdje se manipuliše sa hranom.

Preko internet stranice Instituta za javno zdravlje, televizije i novina redovno se vrši podizanje svijesti na različite teme, od upotrebe hemikalija pri izradi i korišćenju predmeta opšte upotrebe (vještačke boje, farbe za kosu, tetoviranje i sl.), do hemikalija koje se nalaze u svakodnevnom okruženju (zamljištu, vodi, namirnicima, vazduhu i sl.)

Operativni cilj 4. Unapređenje mjera zaštite i pripremljenosti za slučajeve trovanja i hemijskih udesa

Jedna od mjera koja se nalazi u funkciji ostvarivanja zacrtanog cilja, a koja je bila defisana Strategijom upravljanja hemikalijama 2015-2018. jeste **uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja** i ista nije realizovana.

Na osnovu obaveza preuzetih iz regulativa CLP (EZ) br. 1272/2008 i BPR (EZ) br 528/2012 o biocidnim proizvodima, potrebno je uspostaviti Centar za kontrolu trovanja. U cilju racionalizacije troškova, planirano je da Centar funkcioniše u okviru zdravstvene ustanove Crne Gore na tercijarnom nivou.

Zaključak Vlade Crne Gore od 18. maja 2016. obavezuje Ministarstvo zdravlja da uspostavi Centar za kontrolu trovanja, sa obučanim ljekarima i specijalistima za medicinsku toksikologiju, u okviru Kliničkog centra do kraja 2018. godine.

Zadatak Centra za kontrolu trovanja bio bi da prikuplja i objedinjava informacije o svim posljedicama trovanja kod ljudi, organizuje i sprovodi edukativne mjere zaštite od trovanja i sl. U cilju njegovog nesmetanog rada neophodno je nabaviti i instalirati tehničku opremu i organizovati obuke u nekom od regionalnih centara za osposobljavanje kadrovskih kapaciteta (hemijske, biološke, farmaceutske i medicinske struke) iz oblasti toksikologije.

Projekat „Jačanje kapaciteta za prvi odgovor u CBRN-u i regionalna saradnja zemalja jugoistočne Evrope, južnog Kavkaza, Moldavije i Ukrajine“, počeo je sa implementacijom u maju 2015. godine, a završen je u maju 2018. godine i njime je obezbijedena oprema i odgovarajuća obuka za jedan tim spasilaca za djelovanje u slučaju HBRN. Takođe, u sklopu projekta održana je regionalna terenska vježba, u aprilu 2018. u Tirani. Na ovoj vježbi, Crna Gora je učestvovala sa timom za djelovanje u slučaju hemijskog, biološkog, nuklearnog u radijacionog (HBRN) akcidenta, koji su sačinjavali službenici MUP – Direktorata za vanredne situacije i pripadnici Službe zaštite i spašavanja Glavnog grada Podgorice.

U odnosu na mjeru nabavke opreme i opremanje jedinica civilne zaštite nedostatak finansijskih sredstava uslovio je da ovaj resurs nije stavljen u funkciju. Novim zakonskim rješenjima i stimulativnim mjerama za pripadnike civilne zaštite stvoreni su povoljni uslovi za organizovanje jedinica civilne zaštite, ali bez stabilnog izvora finansiranja za njihovo angažovanje, opremanje, obučavanje i usavršavanje, realni efekti ovog resursa veoma su ograničeni.

CILJ 5. Sprovođenje relevantnih konvencija

Tokom 2018. godine završena je realizacija **projekta „Pripreme za ratifikovanje i implementaciju Minamata Konvencije o živi-inicijalna procjena za Crnu Goru“**. Nakon realizacije navedenog projekta otpočelo se sa procesom ratifikacije Minamatske konvencije o živi. U martu 2019. godine donešen je Zakon o potvrđivanju Minamatske konvencije o živi ("Sl list CG - Međunarodni ugovori", br. 3/19)

Crna Gora, 2011. godine, ratifikovala je Roterdamsku konvenciju o postupku davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja za određene opasne hemikalije i pesticide u međunarodnoj trgovini ("Sl. list CG - Međunarodni ugovori", br. 3/11). Takođe, na osnovu Zakona o hemikalijama ("Sl. list CG", br. 51/17) donešen je Pravilnik o bližem sadržaju prethodnog obavještanja za izvoz hemikalija ("Sl. list CG", br. 61/17). Imajući u vidu

navedeno, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je od Sekretarijata Roterdamske konvencije dobilo tehničku pomoć, i u novembru 2018. godine, organizovana je radionica "Implementacija Roterdamske konvencije".

Crna Gora je, u skladu sa članom 7 Stokholmske konvencije, u obavezi da ažurira Nacionalni plan implementacije (NIP), naročito poslije uključivanja novih POPs hemikalija na priloge Konvencije (u periodu od 2009. godine do danas uključeno je 14 novih hemikalija). U periodu 2016-2018. godine je realizovan **projekat „Revizija Nacionalnog plana implementacije Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim supstancama“**. Projekat je finansiran sredstvima Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF) u saradnji sa UNEP-om kao implementacionom agencijom, dok je Crna Gora obezbijedila nenovčanu kontribuciju (in-kind). Projekat ažuriranja NIP je sproveden u skladu sa UN Uputstvom za ažuriranje NIP iz 2012. godine i sastojao se iz pet faza:

- 1) utvrđivanje mehanizama koordinacije i organizacije procesa rada;
- 2) ažuriranje preliminarnih inventara za stare POPs, izrada preliminarnih inventara za nove POPs,
- 3) kao i procjena nacionalne infrastrukture i kapaciteta;
- 4) postavljanje prioriteta, utvrđivanje ciljeva i izrada akcionih planova;
- 5) izrada ažuriranog NIP-a.

Nacionalni plan implementacije Stokholmske konvencije donešen je na sjednici Vlade Crne Gore, 11. jula 2019. godine. Nakon usvajanja dokument se dostavlja i Sekretarijatu Stokholmske konvencije.

Takođe, pitanje PCB otpada i kontaminirane opreme biće riješeno do 2021. kroz projekat **“Održivo ekološko upravljanje PCB-ijem u Crnoj Gori”**. Tokom 2018. godine organizovana je studijska posjeta Makedoniji, kompanijama Rade Končar i EVN, kako bi se predstavnici relevantnih institucija upoznali sa iskustvom kada je u pitanju upravljanje i zbrinjavanje PCB otpada. Takođe, organizovana je obuka o ekološki prihvatljivom upravljanju PCB-em, koja je obuhvatila teme: pakovanje, transport i trajno zbrinjavanje PCB otpada.

D.O.O Centar za ekotoksikološka ispitivanja je, tokom 11 mjeseci, izvršio popis 2,885 komada opreme, uradio skrining testove na 1,535 i GC² analizu na 652 komada opreme. Pored navedenog, sklopljen je ugovor sa kompanijom Rade Končar iz Makedonije kojim je obuhvaćena analiza pomoću skrining testova 510 stubnih transformatora na sjeveru Crne Gore. Ugovor je realizovan u potpunosti.

U cilju identifikacije opreme koja sadrži PCB, CEDIS je, polovinom 2018. godine, sa kompanijom Rade Končar, sklopio Ugovor za ispitivanje izolacionog ulja iz 1664 stubna transformatora. Do kraja 2018. godine uzorkovana su i screening testovima ispitana 482 uzorka ulja iz stubnih transformatora od kojih je 51 uzorak sumnjiv na PCB. Uzorci koji su sumnjivi na PCB biće predati u CETI radi ispitivanja na GC i utvrđivanja koncentracija PCB u izolacionom ulju.

² Gasna hromatografija

Kreirana je baza podataka i vrši se unos podataka o analiziranoj opremi, ali još uvijek nije dostupna online. Zaposleni u CEDIS-u su prošli obuku i nastaviće da unose podatke o opremi koja je u njihovom vlasništvu.

Nakon izvoza otpada iz skladišta u UNIPROM KAP-u pristupiće se adaptaciji skladišta. Urađen je glavni projekat za skladište kao i njegova revizija.

Pripremljen je projektni zadatak za izvoz PCB otpada i opreme, i procijenjene količine su 216 tona. Tender je zatvoren 18. juna 2018., i na isti su se prijavile 4 kompanije. Nakon evaluacije kao najbolja je odabrana Polyeco iz Grčke. Završeno je pakovanje otpada i količine predviđene tenderom su uvećane za 30t. 246 t PCB otpada je izvezeno u martu 2019. godine i uništeno u postrojenju u Francuskoj.

III Tabela za izvještavanje

Strateški cilj: Bezbjedno upravljanje hemikalijama										
Operativni cilj 1: Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira, jačanje administrativnih kapaciteta za upravljanje hemikalijama										
Indikator učinka 1: Stepen harmonizacije pravnog okvira s relevantnom pravnom tekovinom										
Polazne vrijednosti (2015)					Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta			Vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
Polazni stepen harmonizacije 20%					Povećanje polaznog stepena harmonizacije na 50%			Povećanje polaznog stepena harmonizacije na 80%		
Aktivnost	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (s obrazloženjem)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
Donošenje podzakonskih akata na osnovu Zakona o hemikalijama	Donešeno 12 pravilnika i 1 Uredba tokom 2018	MORT	kontinuirano	Realizovano			Dio redovnih aktivnosti	0.00€		Nastaviti sa daljim transponovanjem amandmana na relevantne EU propise u nacionalno zakonodavstvo, kroz izmjene i dopune postojećih propisa
Donošenje podzakonskih akata na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima	Donešen 1 pravilnik tokom 2018	MORT	kontinuirano	Realizovano			Dio redovnih aktivnosti	0.00€		Nastaviti sa daljim transponovanjem amandmana na relevantne

										EU propise u nacionalno zakonodavstvo kroz izmjene i dopune postojećih propisa
Donošenje podzakonskih akata na osnovu Zakona o sredstvima za zaštitu bilja	Donešeno 7 podzakonskih akata i 1 izvještaj tokom 2018	MPRR/UBHV FP	kontinuirano	Realizovano			Dio redovnih aktivnosti	0.00€		Nastaviti sa daljim transponovanjem amandmana na relevantne EU propise u nacionalno zakonodavstvo kroz izmjene i dopune postojećih propisa
Donošenje podzakonskih akata na osnovu Zakona o bezbjednosti hrane	Usvojeno 11 Uredbi tokom 2018. godine	MPRR/UBHV FP	kontinuirano	Realizovano			Dio redovnih aktivnosti	0.00€		Nastaviti sa daljim transponovanjem amandmana na relevantne EU propise u nacionalno zakonodavstvo kroz izmjene i dopune postojećih propisa

Ubrzati transpoziciju i implementaciju Direktive 2010/63/EU o zaštiti životinja koje se upotrebljavaju za naučne svrhe	Donešen Pravilnik o načinu držanja eksperimentalnih životinja	MPRR/UBHV FP	IV kvartal 2018	Realizovano ³			Dio redovnih aktivnosti	0.00€		
Donijeti podzakonska akta koja će regulisati posebne mjere zaštite i zdravlja na radu sa opasnim hemikalijama u skladu sa Zakonom o zaštiti i zdravlju na radu	Donešen Pravilnik o izmjeni Pravilnika o mjerama zaštite i zdravlja na radu od rizika izloženosti hemijskim materijama	MUP	IV kvartal	Realizovano			Dio redovnih aktivnosti	0.00€		
Izmjene zakonskih rješenje kojima je uređena oblast prevoza opasnih materija	Donešene Izmjene i dopune Zakona o prevozu opasnih materija	MUP	IV kvartal 2018	Realizovamo			Dio redovnih aktivnosti	0.00€		
Indikator učinka 2: Broj zaposlenih nadležnih organa										
Polazne vrijednosti (2015)						Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta		Vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta (2018)		
U Ministarstvu zapošljen 1 službenik, Agenciji 4, inspekciji 6 ekoloških inspektora						U Ministarstvu zapošljen 1 službenik, Agenciji 3, inspekciji 8 ekoloških inspektora		U Ministarstvu zapošljen 1, Agenciji 3, inspekciji 9 ekoloških inspektora ⁴		

⁴ 9 ekoloških inspektora je nadležno za sve oblasti životne sredine;

Aktivnost	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (s obrazloženjem)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
Jačanje administrativnih kapaciteta	U 2018. zapošljen 1 ekološki inspektor	MORT, AZŽS,UIP	kontinuirano	Djelimično realizovano	Zapošljavanje novih službenika i njihovo obučavanje ostaje da se sprovede u narednom period i isto je planirano Strategijom upravljanja hemikalijama za period 2019-2022.			Budžetska plata inspektora	Budžet	Planirano je dodatno zapošljavanje
Ojačati kadrovsku strukturu koje radi na poslovima u oblasti sredstava za zaštitu bilja i mineralnih đubriva	U 2018. nije zapošljen novi službenik	MPRR/UBHV FPS	kontinuirano	Realizovano ⁵				0.00€		Planirano je dodatno zapošljavanje
Indikator učinka 3: Nadležni organi i stručnjaci obučeni za bezbjedno upravljanje hemikalijama										

⁵ Nije planirano zapošljavanje u 2018;

Polazne vrijednosti (2015)					Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta			Vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
Održane 3 obuke					Održano 17 obuka			Održano 12 obuka		
Aktivnost	Indikator rezultata	odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (s obrazloženjem)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
Ojačati administrativne i stručne sposobnosti kadrova za vršenje poslova za sredstva za zaštitu bilja	Održano 5 obuka	MPRR/UBHVFP	kontinuirano	Realizovano				0.00€	EFSA, EK	Nastaviti sa obukama u oblasti zaštite bilja
Ojačati administrativne i stručne sposobnosti kadrova za vršenje poslova evaluacije i ocjene tehničkih dosijea za hemikalije i proizvode	Održano je 6 obuka u saradnji sa ECHA	MORT/AZPŽS/UIP	kontinuirano	Realizovano				0.00€	ECHA	Nastaviti sa obukama u oblasti upravljanja hemikalijama
Edukacija inspektora u vezi sa kontrolom pravnih subjekata koji se bave proizvodnjom, prometom ili profesionalnom upotrebom biocidnih	Održana 1 ekspertiska misija	UIP/MORT/AZPŽS	Oktobar 2018	Realizovano				0.00€	TAIEX	Nastaviti sa obukama u oblasti upravljanja biocidnim proizvodima

proizvoda, kao i kontrolom nad biocidnim proizvodima koji su na tržištu										
Operativni cilj 2: Unaprijeđenje implementacije postojećih propisa										
Indikator učinka 1: Efikasno vođenje Registra hemikalija i dostupnost informacija preko Help deska poboljšana										
Polazne vrijednosti (2015)					Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta			Vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
Registar podataka i helpdesk nijesu uspostavljeni					Registar uspostavljen u formi baze podataka			Uspostavljen helpdesk, a u toku je dalje unapređenje registra		
Aktivnost	Indikator rezultata	odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (s obrazloženjem)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
Obezbijediti da hemikalije budu stavljene na tržište u skladu sa Zakonom o hemikalijama i Zakonom o biocidnim proizvodima	Tokom 2018. AZPŽS izdala 542 dozvole za slobodan promet (uvoz) opasnih hemikalija; 26 zahtjeva za uvoz hemikalija je odbijeno; 1 zahtjev je obustavljen na zahtjev podnosioca zahtjeva, a 1 prenešen u 2019, izdato je 17 PIC	AZPŽS	kontinuirano	Realizovano				0.00€	Dio redovnih radnih aktivnosti	Nastaviti sa izdavanjem dozvola

	dozvola, 331 rješenje o upis u Privremenu listu biocidnih proizvoda; 3 rješenja za obavljanje djelatnosti prometa, upotrebe i skladištenja biocida; 20 zahtjeva su odbijena, dok su 4 zahtjeva prenešena u 2019.									
Izrada godišnjeg izvještaja o količinama hemikalija koje su uvezene, izvezene i stavljene u promet	Pripremljen Izvještaj	AZPŽS	kontinuirano	Realizovano				0.00€	Izvještaj je sastavni dio Informacije o stanju životne sredine	Nastaviti sa izradom Izvještaja
Uspostaviti Registar hemikalija	Uspostavljen registar	AZPŽS	I/2018	Djelimično realizovano	Neophodno je razviti adekvatne IT alate (software i hardware), koji bi omogućili adekvatno čuvanje i statističku	IV 2021		0.00€	Sredstva za podoblast hemikalije, za uspostavljanje registra hemikalija, u iznosu od	Uspostaviti adekvatan registar hemikalija i biocidnih proizvoda

					obradu dostupnih podataka u prvoj fazi, on-line podnošenje prijave za upis u registar u drugoj fazi, ali i dali potporu za uspostavljanje sigurne veze sa EU bazama podataka u trećoj fazi. S tim u vezi, ova aktivnost treba da se sprovede u okviru relevantnog IPA projekta, a sve u cilju da elektronski Registar hemikalija postane u operativan najkasnije				235,294 EUR (IPA kontribucija 200,000 i nacionalna kontribucija 35,294) eura planirana su kroz IPA II-Akcioni dokument 2016	
--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--

					do kraja 2021.					
Nastaviti aktivnosti na registraciji pravnih lica koja se bave proizvodnjom i uvozom hemikalija	U 2018. upisano je 49 preduzeća.	AZPŽS	kontinuirano	Realizovano				0.00€	Dio redovnih radnih aktivnost o	Registar bi trebalo da bude javno dostupan u budućem periodu
Uspostaviti Nacionalni help desk	Uspostavljen helpdesk. Od početka rada Help deska dobijeno je 20 pitanja, a toliko i odgovora dato, uz dodatna pojašnjenja. Pitanja su se najčešće odnosila na registraciju biocidnih proizvoda, a manji broj na slobodan promet hemikalija	AZPŽS	I/2018	Realizovano	III/2018			0.00€	Dio redovnih radnih aktivnost o	Unapređenje rada helpdeska
Indikator učinka 2: Efikasan inspekcijski nadzor										
Polazne vrijednosti (2015)					Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta		Vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta			
Imajući u vidu početke primjene zakona iz oblasti hemikalija i biocidnih proizvodima					Ekološka inspekcija je, u 2016, u okviru primjene Zakona o hemikalijama, izvršila 21 inspekcijski nadzor.		Ekološka inspekcija je tokom 2018. u skladu sa Zakonom o hemikalijama izvršila 174 nadzora.			

inspekcija imala više savjetodavnu funkciju					Sanitarna inspekcija izvršila je 134 pregleda pri uvozu hemikalija, u drumskom i pomorskom saobraćaju, u količini od 836.294 kg. Na tržištu su traženi proizvodi sa hemijskim rizikom: igračke (plastične lutke), hemijski proizvodi (ljepilo) i proizvodi za ličnu zaštitu (rukavice). Ukupno je izvršen po ovom osnovu 791 pregled. U nadzoru nad igračkama na tržištu u prometu je zatečeno 298 komada plastičnih lutki sa ozbiljnim rizikom (9 vrsta) koje su sadržale ftalate.			Tokom 2018. sanitarna inspekcija je izvršila 534 pregleda pošiljki pri uvozu hemikalija i biocidnih proizvoda u količini od 2 089 670 kg. Nadzor nad bezbjednošću igračaka (975 pregleda objekata). Nebezbedno je 39 vrsta igračaka zbog prisustva ftalata, uzeto je 67 uzoraka za laboratorijska ispitivanja od čega je bilo 20 sa povećanim sadržajem ftalata. Sanitarni inspektori su takođe vršili preglede sredstava za održavanje čistoće u domaćinstvu i prilikom ovih pregleda nijesu utvrđene nepravilnosti, a uzeta su 52 uzorka za laboratorijsko ispitivanje i svi su bili zdravstveno ispravni (pregledano 17415902 kg).		
Aktivnost	Indikator rezultata	odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (s obrazloženjem)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
Kontrola proizvoda, detergenata, boja i lakova kao i bezbjednog skladištenje istih i propisno klasifikovanje.	Sanitarni inspektori - 52 uzorka za laboratorijsko ispitivanje detergenata i svi su bili zdravstveno ispravni (pregledano 17415902 kg). 29 pregleda objekata u	UIP	kontinuirano	Realizovano				0.00€	Dio redovnih radnih aktivnosti	Nastaviti sa inspekcijskim nadzorima

	kojima se prodaju boje i lakovi, u kojima je vršena kontrola 297 vrsta proizvoda raznih zapremina i pakovanja. U nadzoru nad bezbjednošću igračaka obavljeno je 975 pregleda objekata. Nebezbjedno je 39 vrsta igračaka zbog prisustva ftalata, uzeto je 67 uzoraka za laboratorijska ispitivanja od čega je bilo 20 sa povećanim sadržajem ftalata.									
Spriječiti proizvodnju i promet hemikalija koje	Ekološka inspekcija je tokom 2018. u	UIP	kontinuirano	Realizovano				0.00€	Dio redovnih radnih	Nastaviti sa inspekcijskim nadzorima

nijesu klasifikovane, registrovane, propisno upakovane i označene i koje nemaju odgovarajuću prateću dokumentaciju	skladu sa Zakonom o hemikalijama izvršila 174 nadzora, od čega su 127 redovna i 47 kontrolna i donijela 32 rješenja. Sanitarna inspekcija je izvršila 534 pregleda pošiljki pri uvozu hemikalija i biocidnih proizvoda u količini od 2 089 670 kg, Ukupno pregledanoj količini je odobren i uvoz i promet.								aktivnost o	
Obezbijediti da subjekti koji obavljaju djelatnost sa hemikalijama vode propisane evidencije i dostavljaju odgovarajuće izvještaje	Ekološka inspekcija je podnijela 6 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka (4 zbog neizvršenja rješenja i 2 iz razloga	UIP	kontinuira no	Realizovano				0.00€	Dio redovnih radnih aktivnost o	Nastaviti sa inspekcijskim nadzorima

	što se subjekti nadzora nijesu do 31.03. upisali u registar hemikalija kod AZPŽS).									
Operativni cilj 4: Unapređenje mjera zaštite i pripremljenosti za slučajeve trovanja i hemijskih udesa										
Indikator učinka 1: Uspostavljen centar za kontolu trovanja										
Polazne vrijednosti (2015)					Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta			Vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
Planirano uspostavljanje Centra					Nije uspostavljen Centar			Nije uspostavljen Centar		
Aktivnost	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (s obrazloženjem)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
Uspostavljanje Centra za kontolu trovanja	Uspostavljen centar u sklopu KCCG	MZ	/	Nerealizovan	2018	2020 Ministarstvo zdravlja je zatražilo pomoć od kancelarije Svjetske zdravstvene organizacije za Crnu Goru i obezbijede ni su eksperti koji će odaditi analizu i predložiti moguće			Sredstva obezbijediti iz IPA ili SZO (iznos za pojedinačne aktivnosti definisati u okviru izrade predloga projekta)	Potrebno je uspostaviti Centar za kontolu trovanja, kao centralnu tačku za prijem i objedinjavanje informacija o trovanjima i hemikalijama kao potencijalnim uzročnicima trovanja, koja bi medicinsko

						rješenje u skladu sa potrebama Crne Gore.				m osoblju, ali i građanima bila na raspolaganju za relevantne informacije o reagovanju u slučaju trovanja, adekvatnom tretmanu i antidotima.
Sprovoditi monitoring akcidentnog zagađenja, imisije, ali i emisije	Realizovan monitoring	AZPPŽS	Po potrebi	Realizovano				0.00€	Dio Programa monitorin ga životne sredine	/
Indikator učinka 2: Pripremljenost u slučajevima hemijskog udesa										
Polazne vrijednosti (2015)						Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta		Vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
Usposavljena koordinacija u sistemu zaštite i spasavanja u akcidentima izazvanim hemijskim rizicima,						Kapaciteti ojačani učešćem u projektima		Osposobljeni i opremljeni zaštitnom opremom, pripadnici jedinica civilne zaštite		
Aktivnost	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (s obrazloženjem)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
Ostvariti koordinaciju rada, i aktivnu komunikaciju u zaštiti i spasavanju u vanrednim situacijama i	Ojačani kapaciti	MUP	kontinuirano	Realizovano				0.00	Projekat „Jačanje kapaciteta za prvi odgovor u CBRN-u i regionalna saradnja	Učešće u budućim projektima

akcidentima izazvanim hemijskim rizicima, svih institucija od nivoa države do lokalnog nivoa									zemalja jugoistočne Evrope, južnog Kavkaza, Moldavije i Ukrajine“,	
Na nivou Crne Gore po lokalnim zajednicama kvalitetno, operativno osposobiti i opremiti zaštitnom opremom, pripadnike jedinica civilne zaštite	Nabavka opreme i obuke	MUP	kontinuirano	Ralizovano						Potrebno je nastaviti sa obukama i nabavkom opreme
Izvršiti nabavku najmanje jednog specijalnog, baznog, vozila za reagovanje na hemijske akcidente i uz to taktički obučiti i opremiti prateći specijalistički vod za akcidente sa hemikalijama pri jednoj teritorijalnoj vatrogasnoj jedinici	Nabavljena vozila i održane obuke	MUP		Nerealizovano		2022				Obezbijediti stabilan izvor finansiranja
Operativni cilj 4: Poboljšanje dostupnosti informacija o hemikalijama i podizanje javne svijesti										

		Indikator učinka 1: Unapređenje sistema zaštite ljudskog zdravlja od štetnih efekata hemikalija u predmetima opšte upotrebe, sredstvima za zaštitu bilja								
Uspostavljanje sistema za brzu razmjenu informacija o opasnim proizvodima.					Unapređenje sistema za brzu razmjenu informacija o opasnim proizvodima.			Unapređenje sistema za brzu razmjenu informacija o opasnim proizvodima kroz rad RAPEX sistema, kontinuirane obuke, izradu informativnih flajera i edukativne kampanje		
Aktivnost	Indikator rezultata	odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (s obrazloženjem)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
Uspostavljanje sistema za brzu razmjenu informacija o opasnim proizvodima	Uspostavljen sistem. Po RAPEX obavještenjima EU na tržištu Crne Gore traženi su proizvodi sa hemijskim rizikom 133 proizvoda: 128 vrsta plastičnih igračaka i 5 kozmetičkih proizvoda. Ukupno je izvršeno po osnovu RAPEX obavještenja 721 pregled objekata, po osnovu obavještenja iz	UIP	2011	Realizovano					Projekti podrške EU	Nastavak vođenja registra pronađenih opasnih proizvoda, informisanje javnosti (www.potrošać.me) i priprema godišnjeg izvještaja o radu sistema

	regionalne mreže (BiH) traženo je 10 opasnih proizvoda sa hemijskim rizikom – igračke i izvršeno 96 pregleda, kao i 112 pregleda objekata po osnovu pronađenih opasnih proizvoda na tržištu Crne Gore i traženi opasni proizvodi nijesu nađeni na tržištu.									
Podizanje svijesti o opasnostima po zdravlje ljudi, opasnostima po zdravlje zaposlenih na poslovima proizvodnje i upotrebe, opasnostima po nečiljne organizme, i	Održano 17 obuka	UBHVFP	kontinuirano	Realizovano				0.00€	Dio redovnih radnih aktivnosti	Nastaviti sa aktivnostima

opasnostima po životnu sredinu od sredstava za zaštitu bilja										
Podizanje svijesti građana o mogućim štetnim efektima hemikalija po zdravlje ljudi i životnu sredinu	3 informativna flajera, edukativne kampanje	AZŽS/IJZCG	kontinuirano	Realizovano				0.00€	Dio redovnih radnih aktivnosti	Nastaviti sa aktivnostima
Podizanje svijesti o pravilnom skladištenju i uništavanju otpada nastalog upotrebom biocidnih proizvoda u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom	Tokom 2018. je održana 1 TAIEX ekspertska misija na ovu temu	AZPŽS/UBHVFP/UIP	kontinuirano	Realizovano				0.00€	Dio redovnih radnih aktivnosti	Nastaviti sa aktivnostima
Operativni cilj 4: Unaprijeđenje međunarodne i regionalne saradnje i sprovođenje relevantnih konvencija										
Indikator učinka 1: Implementacija ratifikovanih konvencija										
Polazne vrijednosti (2015)					Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta			Vrijednost na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
Nije potpisna Minamatska konvencija o živi, nema odgovarajućih projekata koji bi podržali aktivnosti u cilju implementacije konvencija					3 projekta odobrena od strane GEFa, potpisana Minamatska konvencija o živi			2 projekta uspješno finalizovana, 1 u toku, ratifikacija Minamatske konvencije u toku		
Aktivnost	Indikator rezultata	Odgovorna institucija	Datum početka sprovođenja	Status realizacije	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (s obrazloženjem)	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period

Ratifikacija Minamatske konvencije o živi	Zakon o potvrđivanj u Minamatske konvencije o živi	MORT	III/2018	Realizovano	I 2019			0.00€	Dio redovnih radnih aktivnost o	Implementacija obaveza predviđenih Konvencijom
Usvojiti ažurirani Nacionalni plan implementacije Stokholmske konvencije (2019-2023)	Ažurirani NIP	MORT/CETI	I/2017	Realizovano ⁶		/	200.000 €	189.000€	GEF – Globalni fond za životnu sredinu	Ažurirani Nacionalni plan implementacije Stokholmske konvencije dostaviti Sekretarijatu Stokholmske konvencije.
Jačanje kapaciteta u cilju implementacije konvencija iz oblasti upravljanja hemikalijama	Održana 1 obuka	MORT/AZPŽS/UIP/UC	III/2018	Realizovano				0.00€	Sekretarijat roterdamske konvencije	Nastaviti sa obukama
Nastaviti sa realizacijom projekta “Održivo ekološko upravljanje PCB-ijem u Crnoj Gori”	Sve aktivnosti planirane za 2018 su realizovane	MORT/AZPŽS/UIP/KAP/CEDIS	I/2017	Realizovano	I/2021				GEF – Globalni fond za životnu sredinu	Realizovati sve aktivnosti planirane projektom

⁶ NIP je donešen 11. jula 2019. godine

III Nalazi ex post evaluacije

Strategijom upravljanja hemikalijama 2015-2018. godina, nije bila predviđena evaluacija, jer su Uredba o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata („Sl. list CG“, br. 54/18), kao i prateća Metodologija razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, koje između ostalog definišu i evaluaciju, donešeni 2018. godine.

Imajući u vidu navedeno, evaluacija Strategije upravljanja hemikalijama 2015-2018. nije sprovedena od strane eksternog evaluatora, kao ni neke druge organizacione jedinice unutar Ministarstva.

IV Osvrt na planirana i utrošena sredstva

Najveći broj aktivnosti realizovan je kao dio redovnih radnih aktivnosti i bez utroška sredstvava iz budžeta Crne Gore. Kako je tokom 2018. godine došlo do povećanja broja zaposlenih u UIP, odnosno zapošljen je jedan inspektor, a u 2017. i u UIP i UBHVFP zaposlen po jedan službenik, i za iste su obezbijedena sredstva iz budžeta. Sve ostale aktivnosti finansirane su sredstvima odobrenim kroz projekte.

Projekat „Sveobuhvatno ekološki prihvatljivo upravljanje PCB otpadom u Crnoj Gori“ finansira se sredstvima Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF). Budžet projekta je 23,273,151 USD (3.500.000 USD - GEF-a, 19,773,151 USD - ko-finansiranje), za vremenski period: 2016 – 2021. Godine. U 2017. je utrošeno 167.000 USD, od planiranih 190.000 USD za izradu PCB inventara i izradu priručnika za upravljanje PCB-em.

U 2018. utrošeno 602.000 USD od planiranih 650.000 USD za pripremu i pakovanje 245t PCB otpada za izvoz, izradu inventara, kao i izradu projektne dokumentacije za izgradnju PCB skladišta.

Projekat „Pripreme za ratifikovanje i implementaciju Minamata Konvencije o živi-inicijalna procjena za Crnu Goru“ je takođe finansiran sredstvima GEFu iznosu od 200.000 USD.

U 2017. je utrošeno 122.500 USD koliko je bilo i planirano za izradu Minamata inicijalnog izvještaja, dok je u 2018. utrošeno 6500 koliko je i planirano, za realizaciju aktivnosti koje su se odnosile na prevod Minamata inicijalnog izvještaja, pripremu za štampu i štampanje.

Važno je ukazati da je dio sredstava iz navedenog projekta tačnije 35.000 USD iskorišćeno za izradu Studije o smjernicama za kontrolu i vođenje evidencije o sakupljanju, skladištenju i izvozu metalne žive. Između ostalog, Studija uključuje i pregled usklađenosti crnogorskog zakonodavstva sa Regulativom EU br. 2017/852 o živi.

Navedeni projekat počeo je implementacijom u 2016. godini kada je utrošeno 71.000 USD za izradu inventara žive po UNEP metodologiji za Nivo 1.

Projekat „Revizija Nacionalnog plana implementacije Stokholmske konvencije o dugotrajnim organskim supstancama“ se takođe finansirao GEF sredstvima u iznosu od 200.000 USD.

Projekat je trajao tokom 2017 i 2018. godine preko UNEPa kao implementacione agencije. Utrošeno je € 189.000.

V Preporuke za naredni ciklus planiranja politika

Djelimična realizacija mjera iz Strategije upravljanja hemikalijama 2015-2018. godina odnosila se na mjere u pogledu jačanja administrativnih kapaciteta i stručne osposobljenosti kadrova, gdje su pojedine obuke sprovedene, ali zapošljavanje novih službenika i njihovo obučavanje ostaje da se sprovede i u narednom periodu.

Prioritetni izazov je dalje unapređenje zakonodavnog okvira kroz nastavak usaglašavanja postojećih propisa sa relevantnim propisima EU, imajući u vidu relativno česte izmjene EU propisa u ovoj oblasti radi prilagođavanja tehničkom progresu i/ili usaglašavanja sa zahtjevima međunarodnih sporazuma.

Dalje unapređenje implementacije i jačanje institucionalnih i administrativnih kapaciteta radi ostvarivanja uslova za obavljanje poslova u oblasti upravljanja hemikalijama u punom obimu, treba da bude usmjereno na poboljšanje IT alata, uspostavljanje registra hemikalija (uključujući i registar biocidnih proizvoda) u elektronskoj formi, postizanje funkcionalnosti help desk, obučavanje administrativnog osoblja i eksternih stručnjaka, ali i obezbjeđivanje učešća predstavnika Crne Gore u tehničkom radu tjela ECHA, poput CARACAL i HelpNet.

Treba dalje raditi na obezbjeđivanju kadrova za vršenje poslova evaluacije i ocjene tehničkih dosijea za hemikalije i biocidne proizvode.

Takođe, aktivnosti na podizanju svijesti javnosti i drugih relevantnih subjekata van državne uprave treba nastaviti u narednom periodu.

Tokom 2018. godine uspostavljen je nacionalni helpdesk za upravljanje hemikalijama, na čijem razvoju treba raditi u narednom periodu.

Potrebno je uspostaviti Centar za kontrolu trovanja koji će pored obavljanja uloge centralne tačke za prijem i objedinjavanje informacija o trovanjima, kontinuirano biti na raspolaganju medicinskom osoblju, ali i građanima, za relevantne informacije o reagovanju u slučaju trovanja, adekvatnom tretmanu i antidotima.

U vezi sa mjerama zaštite pri izlaganju hemijskim materijama na radnim mjestima, nivo svijesti zaposlenih stručnih lica je uglavnom na zadovoljavajućem nivou, ali potrebno je nastaviti sa edukacijom zaposlenih o potencijalnim opasnostima i mjerama zaštite te uspostavljanjem odgovarajuće tehničke kontrole i/ili primjenom opreme za ličnu zaštitu minimizovati izloženost na radnim mjestima.

Takođe, treba nastaviti sa jačanjem kapaciteta u lancu službi za reagovanje u slučaju hemijskog akcidenta na svim nivoima kroz organizovanje obuka i nabavku adekvatne lične i kolektivne opreme.